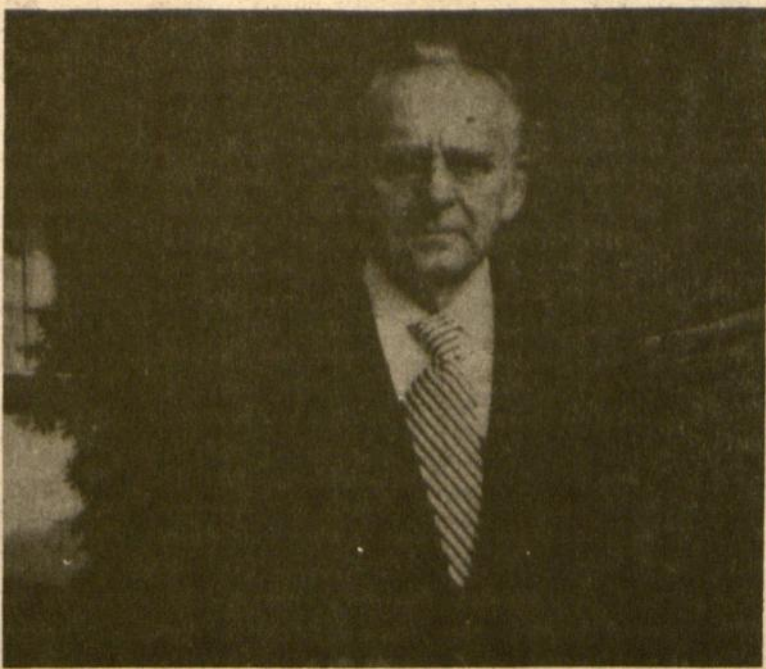

Mažosios Lietuvos gynėjas a.a. Martynas Gelžinis

Martynas Gelžinis, visuomenininkas ir publicistas, gyvenęs Farmingdale, New York, mirė šių metų spalio 14 dieną, sulaukęs 83 metų amžiaus.

Velionis visą gyvenimą ištvermingai reiškėsi spaudoje ir lietuviškų politinių organizacijų veikloje. Ypač jis sielėjosi Mažosios Lietuvos tragiška padėtimi ir neaiškia ateitimi. Gausiais savo publicistiniais straipsniais stengėsi žadinti lietuviuose ryžtą tarptautinėje plotmėje kelti Mažosios Lietuvos priklausomumą Lietuvos valstybei. Į kai kurias užuominas, kad tuo turėtų rūpintis mažlietuviai, Gelžinis atšaukė: „Kas yra mažlietuviai? — Mažlietuviai nėra vien lietuviai, kurie yra kilę iš Mažosios Lietuvos, arba joje gyvenę, bet visi lietuviai, kuriems rūpi Mažosios Lietuvos ateitis; ypač, kad Mažoji Lietuva nepatektų lenkams. Mažlietuviai šūkis: „Mes nenu-rimsime be Mažosios Lietuvos!“

Martynas Gelžinis gimė 1907 m. sausio mėn. 13 d. Klaipėdos priemiestyje tautiškai susipratu-sioje žvejo šeimoje. Jo protėviai jau 1540 metais gyveno Klaipėdos pajūryje. Baigęs Mokytojų seminariją Klaipėdoje 1928 metais, keletą metų dėstė geografiją Vytauto Didžiojo gimnazijoje. Studijavo ir 1938 metais baigė Prekybos institutą Klaipėdoje ir, gavęs valdišką stipendiją, tęsė studijas Paryžiuje. Karo debesimis Europoje tvenkiantis, Gelžinis 1939 metų rudenį grįžo į Lietuvą ir buvo paskirtas Prekybos instituto

Martynas Gelžinis (1907-1990)

direktorium Šiauliuose. Neilgai jam teko būti šiose pareigose. Lietuvą užplūdus sovietiniams komunistams, 1940 m. liepos mėn. 11 d. buvo NKVD suimtas ir kalinamas iki 1941 metų, kai buvo iškeistas rusų-vokiečių politinių kalinių pasikeitimo metu. Taip pateko į Vokietiją, iš kurios, susidarius sąlygoms, 1956 metais emigravo į JAV.

Būdamas sąmoningu lietuviu, Martynas Gelžinis anksti pradėjo reikštis Mažosios Lietuvos jaunimo organizacijų veikloje. Studijuodamas Prekybos institute, priklausė ten veikusiai studentų korporacijai „Herkus Monte“. 1935 metais Klaipėdoje vykusia-

me Mažosios Lietuvos jaunimo organizacijų atstovų suvažiavime Martynas Gelžinis buvo išrinktas „Santaros“ vadu. Jam patikėtas pareigas vykdė su nuosirdžiu pasišventimu. Jo vadovaujama „Santara“ išaugo į reikšmingą organizaciją, atlikusią svarbų vaidmenį Klaipėdos krašto politiniame ir kultūriniame gyvenime.

Antrajam pasauliniam karui pasibaigus, Martynas Gelžinis įsijungė į lietuvių politinę veiklą išeivijoje. Aktyviai reikėsi VLIK'o taryboje ir Mažosios Lietuvos taryboje. Būdamas geras kalbėtojas, Lietuvos klausimais kalbėdavo ne vien savo tautiečiams, bet vokiečiams ir kitiems

kitataučiams. Įvairiomis progomis per „Amerikos balsą“ prabildavo ir į brolius Lietuvoje.

1955 metais balandžio 12–15 dienomis Strasburg'e vykusiam Pavergtųjų Europos Tautų susirinkime Martynas Gelžinis pasakė kalbą apie Maskvos taktiką ir pastangas susigražinti jiems politiškai kenksmingus egzilus. O 1955 m. rugsėjo mėn. 12 d., dalyvaudamas Koenigstein'e (prie Frankfurt'o) vykusiam vadinamos „Kenciančios Bažnyčios“ kongrese, 26 tautų atstovams skaitė paskaitą apie „Bolševikų satanokratiją“, kuria jis kitų valstybių atstovus supažindino su Lietuvos padėtimi po bolševikų okupacijos. Čia paminėti yra tik keli jo platesnio masto pasireiškimai kitataučių tarpe, o tokių buvo nemažai.

1956 metais atvykęs į JAV, įsijungė į aktyviai dalyvavo VLIK'o ir Mažosios Lietuvos Rezistencinio sąjūdžio veikloje.

Martynas Gelžinis buvo vienas iš produktyviausių ir nepailstančių Mažosios Lietuvos publicistų, ypač buvo jos politinės istorijos tyrinėtojas ir šaltinių žinovas. Išsamiais studijinio pobūdžio straipsniais jis plačiai reikėsi išeivijos periodinėje spaudoje.

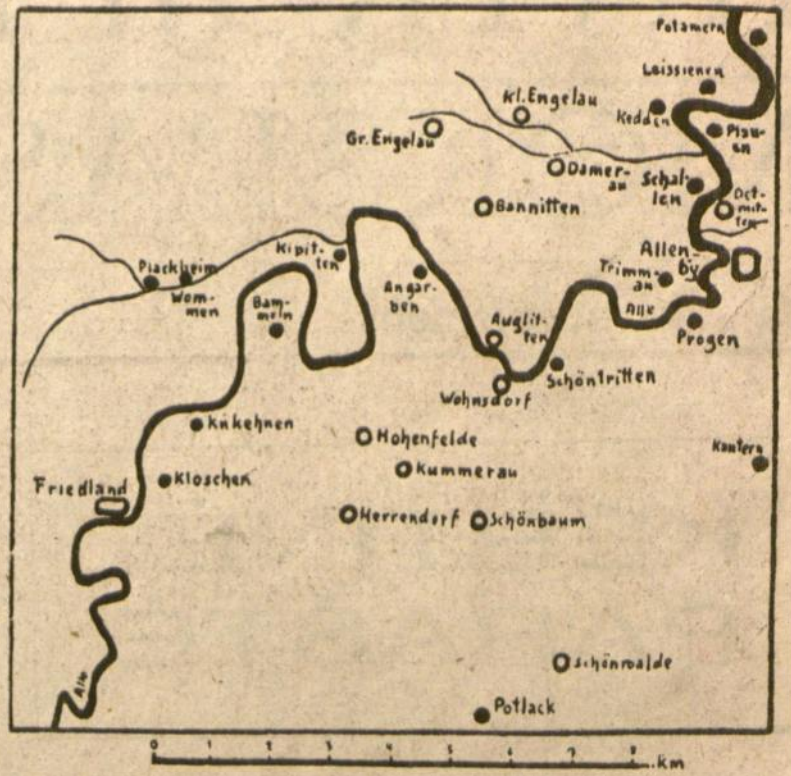
Vertas dėmesio jo parašytas ir Klaipėdos Krašto Mokytojų draugijos 1935 metais išleistas vadovėlis *Mano gimtinė Klaipėdos kraštas*. Knygoje metodiškai išdėstyta krašto pristorė, gamta, vandenys, gyvuliai, vietovės, gyventojai, krašto valdžia ir kt.

Pastaruosius gyvenimo metus Martynas Gelžinis pašventė politinių straipsnių pavergtos tėvynės temomis, o ypač anglų kalba veikalui *The Problem of Lithuania Minor* rašymui. Deja, sveikatai silpstant ir jėgoms menkėjant, knyga liko nebaigta... Su jo mirtimi „ore pakibo“ ir Mažosios Lietuvos fondo žadėtas išleisti jo publicistinių straipsnių rinkinys.

Velionis iki paskutinių dienų buvo principingas idealistas. Nuosirdus ir draugiškas, tvirtas, nepalenkiamas būdo ir tiesaus charakterio. Nevengė tiesiai ir viešai pareikšti savo nuomonės, nepaisydamas, kad kai kam ir „ant kulnų užmina“, itin tada, jei reikalas liedavo Lietuvą, o ypač: „tai mylimą ir pasiilgtą tėviškę — Mažąją Lietuvą.“

Nesvetimi Martynui Gelžiniui buvo ir religiniai reikalai, ypač kai jie siejosi su tautos gyvenimu ir istorija. Keistu sutapimu, paskutinis jo spaudai paruoštas straipsnis buvo šioje *Draugo* kultūrinio priedo laidoje spausdinamas „Keturi šimtai metų Bretkūno Biblija“. Straipsnis buvo gautas vidurvasaryje, o spausdinamas autoriaus nurodyta data — paskutinį šių metų lapkričio mėnesio šeštadienį, kadangi Jono Bretkūno Biblijos vertimo sukaktis yra lapkričio 29 dieną. Data taip pat reikšmingai sutampa su pasauline krikščionių evangelikų švente — Reformacijos sekmadieniu. Dabar šis straipsnis skirtas ne vien pažymėti Jono Bretkūno didžiojo darbo sukaktį, bet ir pagerbti jo autorių velionį Martyną Gelžinį.

IR geografo, Prūsijos kartografo,

Alnos upės tėkmė į šiaurę — nurodytos Jono Bretkūno jaunystės laikų vietovės Friedland ir Bammeln (Bamboliai) bei apylinkėje buvusieji autochtonų ir vokiečių kaimai.

Keturi šimtai metų Bretkūno Biblijai

(Atkelta iš 1 psl.)

parapijos šventovė „auf dem Steindamm“. Tai buvo seniausioji Karaliaučiaus, jau ordino laikais pastatyta, bažnyčia. Nuo 1550 metų lietuviai turėjo ir lenkų parapiją į ją priimti. Karaliaučiuje Bretkūnas žemės nebe-gavo, bet jo metinė alga pakilo iki 200 markių ir 12 šepelių rugių. Deja, naminė pinigine tvarka nesibaigė. Yra pagrindo manyti, kad jis naujoje gyvenvietėje susitiko ir bendravo su kunigu, geografo, Prūsijos kartografo,

Kaspar Hennenberger, 1576 metais išleidusiu patobulintą Prūsijos žemėlapi.

Nors Bretkūnas daugelį savo kuriamųjų veikalų jau Labguvoje pradėjo rašyti, Karaliaučiuje jis tapo tikru kūrybos vulkanu, norėdamas lyg pats save pralenkti. Ten jis drauge kūrė giesmynus, rašė *Postilę* ir kartu vertė Šventą Raštą.

Giesmynai 1589 metais. Pirmuoju Mažajoje Lietuvoje lietuviškų bažnytinių giesmių (Nukelta į 4 psl.)

Egidijus Knispelis

Taos Pueblo Naujojoje Meksikoje

Mažytė Lietuvos asociacija indėnų kraštuose

Svajonę juos pamatyti puoselėjau seniai. Kaip ir visi europiečiai, indėnus įsivaizdavau tokius, kokius galima matyti komerciniuose Hollywood'o ar Vokietijos-Jugoslavijos filmuose bei skaityti romantiniuose Karl May, James Fenimore Cooper romanuose. Nors, kiek atsimenu iš amerikiečių literatūros istorijos, žymusis James Fenimore Cooper per savo gyvenimą nebuvo kojos įkėlęs ten, kur galima su-tikti tikrą indėną. Visi jo romanai — enciklopedinės informacijos ir nežabotos rašytojo vaizduotės padariniai.

Sunku įsivaizduoti, kaip atrodė šie Amerikos vaikai, saugantys protėvių tradicijas, prieš dešimt, penkiasdešimt metų, nes tikroji jų gyvenimo pusė visad buvo slepiama nuo turistų akių. Man nusišypėjo laimė ištisą dieną pabuvoti Pueblo genties rezervate prie Taos miesto Naujojoje Meksikoje (New Mexico).

Turistų matomas tik didysis kiemas, kuriam didžia praeitimi alsuoja tvirtas rąstų, smėlio ir molio penkių aukštų pastatas, sukljuotas iš daugybės džiuvinto molio spalvos keturkam-pių dėžučių. Jo siluetas jau tapęs Taos Pueblo simboliu. Ši įspūdinga tvirtovė stovi nuo 900-ųjų metų po Kristaus ir jau 400 metų neperstatoma, tik vis remontuojama.

Prie įvažiavimo reikia sumokėti 5 dolerius už automobilį ir dar po tiek pat už kiekvieną fotoaparata, kuriuo žadi spragsėti. Ten pat privalu perskaityti gražiai išspausdintą instrukci-ją turistams, kurioje mandagiai primenama būti kultūringam ir neužgaulioti indėnų, ne-sijuokti iš jų, prieš fotografuojant atsiklausti ir t.t. Žodžiu, nedaryti nieko, ką prieš tris dešimtis metų darė iš didžiųjų Amerikos mies-

tų užplūdę hipiai ir puoselėję kalnų didumo no-rus čia gyventi. Paskutinis instrukcijos saki-nys suintrigavo: „Ir apskritai, būkite atsargūs, nes Taos Pueblo — tik drąsiems turistams“.

Prisipažinsiu, po tokio „polit. instruktažo“ Pueblo žemėje pirmuosius žingsnius žengiau gana netvirtai. Raudoną kortelę — leidimą fotografuoti — prisirišau prie kairiojo riešo, jog visi matytų, netgi uodegos plunksnas nuo in-dėnų saugantys ereliai, sklandantys aukštai padebesiuose. Dar kartą pasikasiau pakaušį. Ką gali žinoti, gal rytoj mano skalpas jau džiū-s ant tvoros „štaketo“?

Buvo gerokai iki vidurdienio, bet saulė svi-lino lyg per padidinamąjį stiklą. Kieme vėjas čėženo šiaudgalius ir šiaip, jei ten būtų lietuviškas kaimas, sakytum, vakar vėl kažkas svi-lino kiaušė. Pirmoji gyva būtybė, kurią sutikau, anot James Fenimore Cooper, akis į aki miško ūksmėje, buvo avino dydžio, gerokai blusų apgraužtas šuo. Manimi jis, be abejo, smar-kiai nusivylė, nes porą sykių pakrutinęs šner-ves įsitikino, kad mano kišenėse ko nors eda-mo nėra. Jį netrukus pašaukė vienas džinsuo-tas, „keduotas“ vaikas, vilkį „Hollywood“ marškinėliais trumpomis rankovėmis. Deja, tai ir buvo pirmasis mano matytas Pueblo gen-ties žmogus. Taip, be plunksnų, strėlių, išda-žyto veido ir dar ko nors panašaus. Kur nors mieste tikriausiai jo nebūčiau nė išskyręs iš minios.

Vėliau aplinka lyg ir atgijo. Kiek toliau pas-tebėjau po brezentiniais stogeliais besiku-kinjančius indėnų moteris, kurios ant elek-trinių krosnelių gamino valgi ir čia pat buvo pasiruošusios jį parduoti išalkusiems turis-tams. Tiesa, dėmesį patraukė liesas kaip šuli-

nio svirtis senis ryškiai raudona skarele per-rišta galva. Jis nešėsi glėbį tamohaukų, prie kurių medinių kotų kažkokiomis gyslomis bu-vo pririšti akmenys. Panašius daiktukus gali-ma matyti visuotinės istorijos vadovėlio pa-veikslėlyje, po kuriuo parašyta: „Priešistorinis žmogus ruošiasi nuodėti duobės įkritusį ma-mutą“. Tikriausiai pastebėjusi iš nuostabos nu-blyksusį mano veidą, ta raudonai perrišta svir-tis stabtelėjo. Knygoje buvau skaitęs, jog Pu-eblo žmogės kalba trimis kalbomis: gimtąja tiwa, anglų ir ispanų. Po jo pirmųjų žodžių pa-maniau, jog į mane buvo kreiptasi septyniomis kalbomis iš karto. Supratau vos kelis padrikus žodius:

— Tamohaukas... geras tamohaukas... ma-no tamohaukas... pirk už keturis dolerius da-bar... paskui pirksi už aštuonis, — dolerius nu-rodė pirštais.

Indėnas dar kiek palingavo raudona galva ir nukrypavo prie durų, virš kurių buvo para-šyta: „Indėnų parduotuvė“ Paskui, tiesa, nu-pirkau iš jo vieną „kovos kirvį“. Senis mane prisiminė ir pardavė už tuos pačius keturis do-lerius.

Beje, kur leidžiama vaikščioti turistams, in-dėnų parduotuvėlių yra daugybė. Jose galima nusipirkti įvairiausių jų pačių pagamintų da-lykų: papuošalų, audinių, mokasinių, kerami-kos ir t.t.

Prie vieno didžiojo namo durų pamačiau oraus veido indėną, seną kaip pasaulis, besė-dintį ant perkrypusios taburetės. Rankos su-kryžiuotos ant krūtinės, per petį nusidriekusi kasa, galva apjuosta marga juoste. Filmuose tokie glosto vaikučiams galvas ir žarsto amžių išmintį. Vis dėlto paklausiau, ar galima foto-grafuoti? Jo atsakymas buvo gilus, lakoniškas, lyg Konfucijaus.

— Yes. Du doleriai.
— Kad tu kur skalpa per bizonų medžioklę pamestum, — mintyse nusikeikiau. Prisiminęs, kad vakar mačiau visiškai panašią indėno iškamšą Taos mieste, pasodintą ant suoliuko, palikau tą brangiausią pozuotoją pasaulyje.

Tarpduryje sena ir stora kaip Čikagos te-lefono abonentų knyga indėnė čirškino blynus. Jų čia pat buvo galima nusipirkti, ką ir padarė man iš paskos atėję turistai. O aš jau domėjau-si užrašu ant gretimų durų: „Pueblo. Menas“.

Čia ir susipažinau su trisdešimt dvejų metų amžiaus indėnu fotografu Scott Fields. Tai jo angliškas vardas. Indėniškąjį per daug sudėtin-gą ištarti ir tuo labiau užrašyti. Tuo įdomiau buvo sužinoti, jog čia autorius atvirukų, į ku-riuos vakar Taos parduotuvėse buvau atkrei-pęs dėmesį. Vėliau jis padarė man išimtį ir dvi-račius nusivežė gerokai toliau už labai nemalo-niškos turistui ribos: „Privati zona. Ne turis-tams“.

Taos Pueblo už didžiojo kiemo — ne muzie-jus ir ne turistų lankoma vieta. Tai tikras tūkstančio bene didžiausios vidurio Amerikoje indė-

nų genties kaimas, nusidriekęs kalnų pašlai-tėje. Jis taip pat iš keturkampio, tik išbarstytų molinių dėžučių. Kieme tvoros aukštos ir aki-nos. Eidamas gatve visiškai nematai, kas de-dasi už jų. Gausu augmenijos. Daug kur ma-čiau obelų, slyvų, abrikosų. Nelabai švaru. Pa-kelelėse prigriozdinta įvairiausių rakandų.

Scott'as atkėlė savo kiemo vartus ir mane iš karto nustebino net trys lengvieji automo-biliai. Vienas beveik naujas.

— Čia senelis vištas laiko, — perspėjo Scott'as, kai aš norėjau pažūrėti pro gerokai aplamdyto tamsiai mėlyno „Ford'q“ langelį. Pagalvojau, kad lietuvių rezervate prie Balti-jos jūros tokius „senelių“ kiemus galėtum ant pirštų suskaičiuoti. Čia tai jokia prabanga.

Kiemą du nedideli namukai. Vienas senelio, kitas vaikaičio. Scott'o namelyje interjeras kaip ir daugelyje amerikiečių namų: televizori-us, moderni audio aparatūra, virtuvėje mik-robanginė krosnelė, vandens čiaupas. Ant sien-os pakabinta didžiulė indėno fotografija.

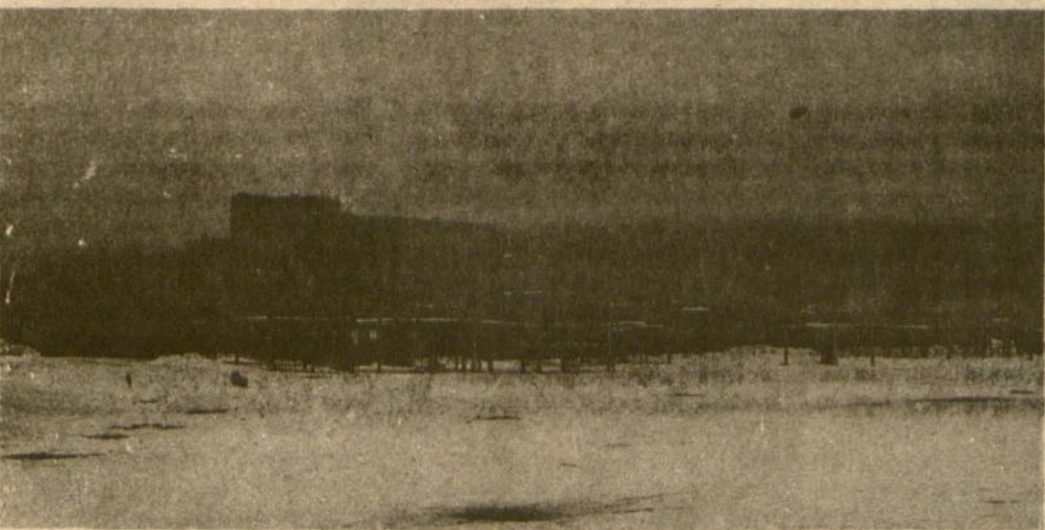
— Tėvas mirė, kai buvau visiškai mažas. Mane ir brolių užaugino senelis.

Apie motiną nepasakojo. Brolis po gimnazi-jos pasiliko gyventi „dideliame mieste“. Jau-nimas nenori gyventi rezervate. Eina į mies-tus. Scott'as rodė keletą namų, kurių šeiminin-kai pakeitė savo sprendimą, nė nebaigė jų sta-tyti.

Iš ko gyvena indėnas Scott Fields? Sakė, pragyvenimui užtenka to, ką surenka iš turis-tų. Jis pardavinėja savo fotografijas, senelio molinukus, be to, daug kas įmeta po kelis dole-rius į aukojimo urnas, kurių galima rasti prie visų durų. Prieš porą metų sumanė pakeliauti po Europą, tai dirbo Albuquerque. Kur yra Lie-tuva, nežino, bet užtai žino, kur yra Baltijos jūra ir Suomija, nes ten buvo nukeliavęs. Ką ir besakyti, visiškai kaip ir lietuviškame rez-ervate!

Taip Taos Pueblo indėnai vilki tik švenčių metu.

Taos Pueblo, New Mexico — tūkstantmečiai Pueblo genties namai. Pirmame plane, kairiame šone, matyti duonkepiai.

Evangelikų-reformatų bažnyčia Vilniuje

SIGITA SAMUOLIENĖ

Skiriu a.a. Broniui Kvikliui, su kuriuo neteko susitikti, bet kurio knygos tapo mūsų restauratorių vadovėliais Lietuvoje ir kurio garbingą darbą tęsiame.

Pirmoji evangelikų-reformatų bažnyčia Žečpospolitoje buvo pastatyta Stepono Batoro laikais. Vilniuje pirmuoju jos fundatoriumi buvo Mykolas Radvila Juodasis, įkūręs ją savo rūmuose Lukiškėse. Iš rašto, kuris saugomas Jogailos bibliotekoje, Krokuvoje, išaiškėja, kad jau 1557 metais Vilniuje egzistavo evangelikų šventykla. Didelėmis Mykolo Radvilos Rudojo pastangomis gavus Stepono Batoro privilegiją, Volano gatvėje, prie Gernostajaus rūmų, statoma puiki, mūrinė trečioji Vilniuje evangelikų bažnyčia.

1591 metų dokumentai rašo apie šios evangelikų bažnyčios sudeginimą birželio 9–10 dienos naktį. Vyriausiojo tribunolo senatoriai etmonas Kristupas Radvila, žemaičių kaštelionas Mykolas Naruševičius, vaivada B. Sapiega dekretu išreiškia nepasitikėjimą Trakų klebonu Benediktu Vajna ir įpareigoja jo vadovaujamus katalikus sumokėti kompensaciją 4,000 lietuviškų kapų grašių. Jų kalte paliudija bažnyčios valdytojas ir raktininkas J. Leonavičius. Atsakomybėn yra patraukiami ir akademijos studentai. Vyriausias tribunolas raštu apskundžia karaliui Vilniaus jėzuitų kolegijos rektorių Alabijoną Garsiją bei studentus, kad jie nestoja į teismą. Nuo to laiko prasidėjusi arši kova tarp evangelikų ir katalikų tęsiasi ir toliau.

Buvo atstatyta ketvirtoji bažnyčia, kuri sunaikinta 1611 metais. Tų metų liepos mėnesį Vilniaus evangelikų kunigas Siesickis apskundžia Akademijos studentus, kad jie sudeginę bažnyčią. Užpuolimo metu sumušti pamokslininkai. Studentams padėjo katalikai miestiečiai ir amatininkai. Evangelikai apkaltino Vilniaus vyskupą Benediktą Vajną, kaip vadovavusį bažnyčios, mokyklos ir kitų evangelikų pastatų sudeginimui. Šį įvykį griežtai pasmerkia Žygimantas III per savo kanclerį Leoną Sapiegą, o jame dalyvavę miestiečiai, kurie neatvyko į teismą, nutei-

Evangelikų-reformatų bažnyčios Vilniuje lubų fragmentas, 19-asis amžius (architektas – Karolis Podčasinskis).

M. Sakalausko nuotrauka

siami mirti. Keliems iš jų pavyko pabėgti iš kalėjimo.

1639 metais buvo statoma šeštoji evangelikų bažnyčia, kuri buvo perkelta iš senos vietos (netoli Šv. Mykolo bažnyčios) į naują, už miesto mūrų ir pylimų, t.y. prie Pylimo gatvės. Ši bažnyčia buvo sudeginta maskviečių invazijos laiku 1655 metais.

Atstatyta septintoji bažnyčia buvo paskutinį kartą sudeginta, 1682 metais pogromo metu. Ši evangelikų bažnyčia buvo sulyginta su žeme, o mirusių kūnai kapinėse išmetyti iš karsčių. Vėl turėjo įsikurti Žečpospolitos karalius, šiuo metu Jonas III, kuris 1682 m. liepos 25 d. paskiria komisiją evangelikų pastatų užpuolimui iširti. Dar po ketverių metų karalius liepia jėzuitams, o taip pat A. Katovičiui ir K. Sapiegai stoti į teismą.

Aštuntoji evangelikų bažnyčia, stovėjusi toje pat vietoje prieš 150 metų, buvo išardyta, kaip neveikianti ir nereikalinga, nes 1835 metais kitoje pusėje prieš ją

iškilo nauja mūrinė evangelikų devintoji bažnyčia. Šios Vilniaus evangelikų-reformatų bažnyčios statybos iniciatorius buvo lenkų kariuomenės majoras Pavelas Strijenskis, kuris 1821 metais Sinode pasiūlė statyti naują šventyklą. 1823 metais jis buvo išrinktas Sinodo direktoriumi ir vadovavo lėšų rinkimui. Bažnyčios projektui paruošti ir jam igyvindinti buvo pakviestas Vilniaus universiteto architektūros profesorius Karolis Podčasinskis. 1829 metais jis parengė bažnyčios projektą, kuris buvo pradėtas vykdyti Vilniaus gubernijos architekto Karolio Gregotovičiaus. Bažnyčia buvo statoma nuo 1800 iki 1835 metų. Jos frontono timpane, Podčasinskio pakviestas profesorius K. Jelskis sukūrė reljefinę grupę „Kristus kalba miniai“. 1837 metais bažnyčios viršų papuošė jo darbo dviejų angelų ir Dievo (Salvator Mundi) figūros. Stiklo lipdybos darbus atliko F. Andrioli.

Galutinis bažnyčios vaizdas buvo toks: pamatai iš akmenų ir

plytų mūro, sienos plytų mūro, tinkuotas dvišlaitis gegninės konstrukcijos stogas. Pati ji stačiakampio plano (32,6 x 14,7), vienanarė. Po priekine bažnyčios dalimi buvo dvi siauros rūsių patalpos. Pagrindinis fasadas turėjo aštuonių korintinių kolonų klasicistinį portiką. Jis originalus su antais ir antrąja kolonų eile. Visi fasadai buvo iki pusės sienų rustuoti. Juos skaidė vienodais tarpais išdėstyti stačiakampiai langai su apvadais. Fasadas užbaigė ryškiai atsikišęs karnizas su modiljonais. Kampuose buvo korintinio orderio piliastrai.

Interjere navą dengė medinės kesoninės lubos, ties viduriu metalinėmis templėmis pakabintos ant gegnių. Aštuoniakampių medinių kesonų puošė tapyti augaliniai ornamentai, kurie vėliau buvo pertapyti. Grindys buvo išklotos metlacho plytelėmis, sudarančiomis mozaikinį piešinį. Sienas viršuje puošė ornamentiniai frizai ir juodo marmuro lentos su aukso užrašais pasižymėjusiems reformatų veikėjams.

Gražiausia iš šių lentų buvo skirta Lietuvos reformacijos įkūrėjui kunigaikščiui Mykolui Radvilai Juodajam, mirusiam 1564 metais. Kitos lentos: Andriejui Volanui (1530–1610); Jonui Laskinui (1499–1560); Mykolui Rėjui iš Naglovičių (1505–1569) ir 1836 metais buvo paskirta lenta bažnyčios pastatymo iniciatoriui Pavelui Strijenskiui.

Prie bažnyčios durų buvo pastatytas dailus mažas choras, patalpą apšvietė, be langų ir šoninių lempų, keturi kabantys šviestuvai. Viduryje bažnyčios kabėjo senovinio darbo rusų ereliais papuoštas žirandolis, prie kurio buvo prikabinata varinė lentelė su užrašu, kad tas šviestuvąs 1611 metais iš Smolensko atgabentas ir 1627 metais Biržų kunigaikščio, LDK etmono, Sinodo direktoriaus Kristupo Radvilos padovanotas.

Bažnyčios gale stovėjo Viešpaties stalas su dviem pasidabruotomis žvakidėmis, dengtas aksominiu raudonu uždangalu. Kairėje stalo pusėje stovėjo medinė sakykla, taip pat su raudono aksomo užtiesalu. Viešpaties stalas buvo atskirtas baliustrada. Bažnyčioje stovėjo dvidešimt du suolai su atlošais tikintiesiems ir keturi suolai kunigams.

1949 m. liepos mėn. 27 d. aktu skulptūros buvo nuimtos nuo bažnyčios. Tam reikalui buvo gautas Architektūros reikalų valdybos ir Vilniaus miesto vyriausio architekto raštiškas sutikimas. Tuo pat metu turėjo būti atliktas remontas ir buvusi bažnyčia paversta „Meno namais“, o timpane buvusi kompozicija ateityje pakeista. Buvo atlikti ir kiti architektūros paminklo „tvarkymai“ – memorialinių lentų pašalinimas, vargonų išmontavimas, interjero tapyto ornamentinio karnizo nuskutimas.

1957–1958 metais buvusi bažnyčia buvo rekonstruota ir pritaikyta kino teatrui (architektas Naujokaitis), įrengtas šoninis įėjimas, aparatinė, mediniai laipteliai ir medinės grindys, po kuriomis išliko sena mozaikinė plytelių danga.

1990 metais buvusi evangelikų-reformatų bažnyčia Vilniuje grąžinta tikintiesiems. Paminklų restauravimo projektavimo institute ruošiamas jos restauravimo projektas.

Lietuvos teatruose

• Solistės Alodijos Dičiūtės 85-ajam gimtadieniui paminėti šių metų rugsėjo 20 dieną Vilniaus Operos teatre įvyko „Car-men“ spektaklis. Alodija Dičiūtė-Trečiokienė dabar gyvena Santa Monica, California, dalyvauja

Danguolė Sadūnaitė

Jono Kuprio nuotrauka

*
seklia upe,
aplūžusia valtimi,
(prieš pat sodų žydėjimą,
žiedų tvaną...)

Dainora,
taip toli išplaukei,
iškeliaurai,
mus palikdama,
net į Amžinybę...

*
žvakė, kurioje liepsna nešoka,
duona,
kurioje mielės nesijuokia...
žodžiai – kaip akmenys!
asotis,
be vyno žuvelės...

tai taip mums,
be Tavęs...

*
aš – ligonis;
Tu – Chirurgas!

imk peilį,
pjauk, durk,
kad tik pasveikčiau,
Viešpatie...

UŽ CHESTER MIESTO

rytas,
bėgo nubėgo...

ir popietė,
lietumi persiūta...
sode –
kur obelys – mamos,
obelys – dukros,
obelys dailios anūkės...

toli
nuo namų...

*
tokia pilna diena,
šiandien,

saulės dūsavimo,
tavo juoko...
žiojų dainos
/ / / / /

ten kur nebuvo kelio,
Jis ištiesė kelią...

sausuma,
ten kur buvo vanduo

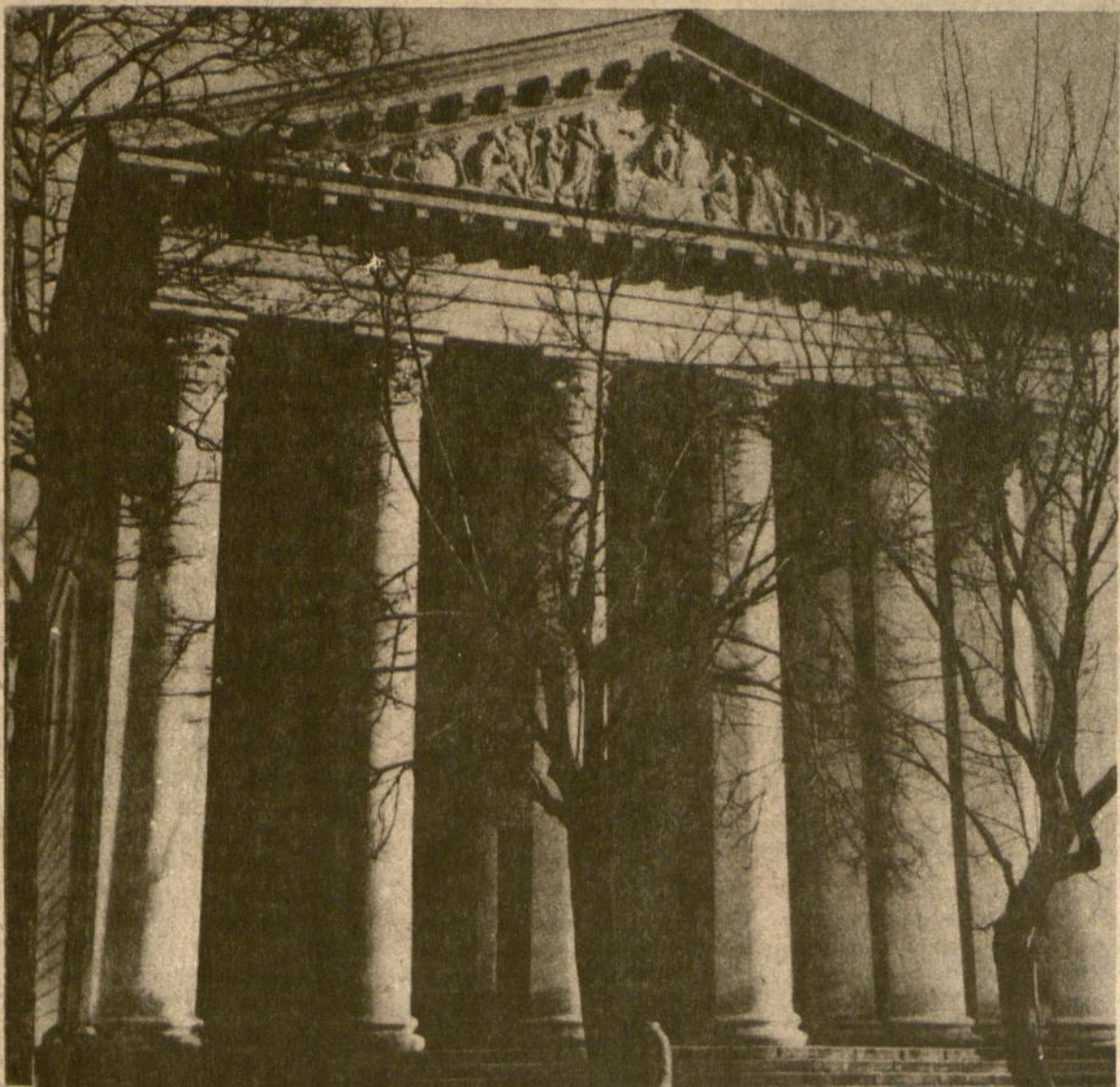
SLYVOS ŽYDI

tik svirduliuojančios gatvės...
ir pavasari,
ružavi debesėliai,
žemai pakibę virš jų...
šių kreivų, svirduliuojančių gatvių,
slyvomis apsodintų...

VERMONTE

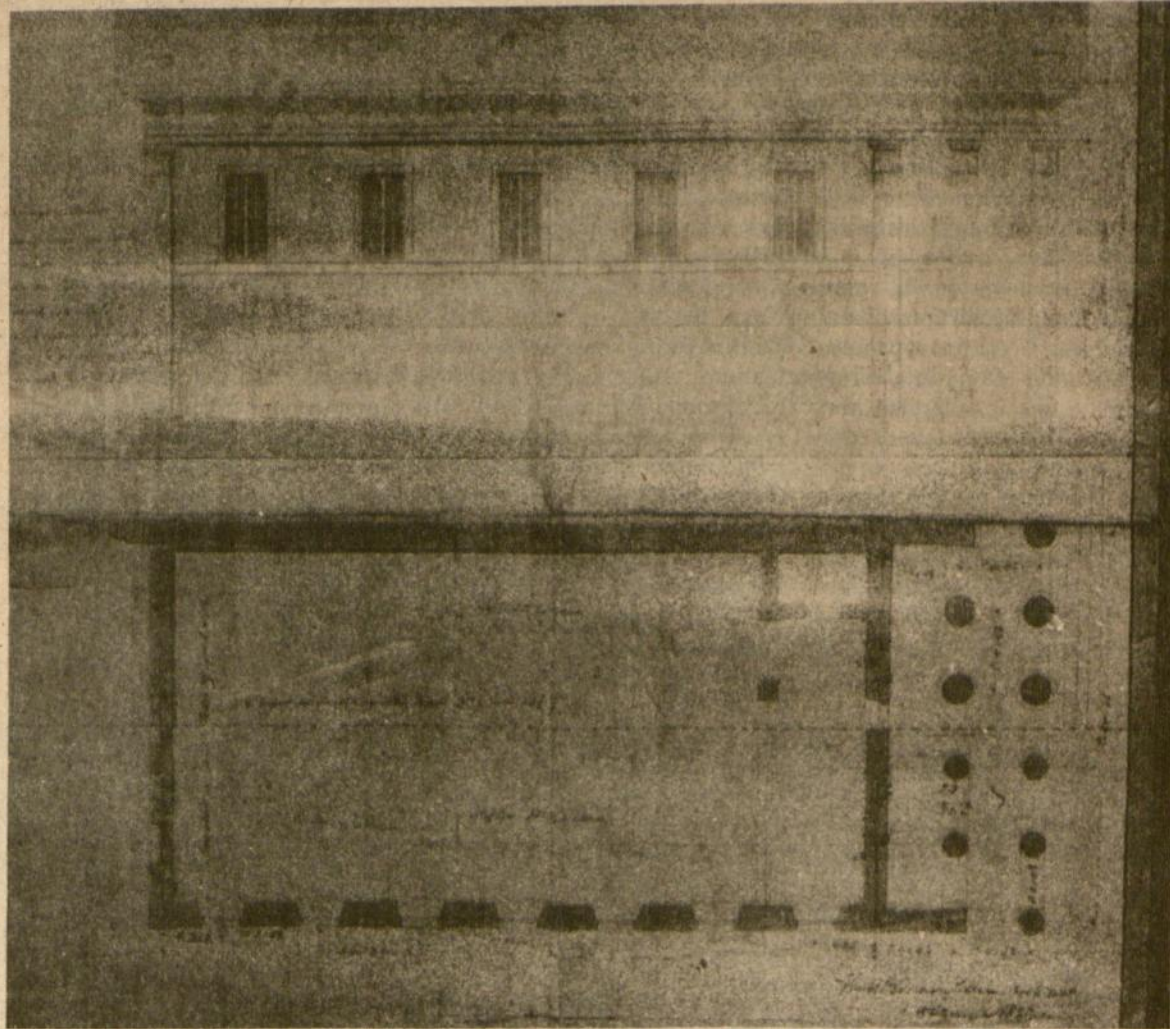
kai mėnuo prašneka,
upė nutyla...

upė nutyla,
kai mėnuo prašneka
/ / / / /
miške išbunda
seni džiaugsmi...

Evangelikų-reformatų bažnyčios Vilniuje fasadas, 19-asis amžius (architektas – Karolis Podčasinskis). 1957–1958 metais bažnyčia buvo paversta kino teatru. Šiais metais ji buvo grąžinta tikintiesiems ir restauruojama.

M. Simelionio nuotrauka

Karolio Podčasinskio Vilniaus evangelikų-reformatų bažnyčios statybos projektas 1829 metais.

išeivijos kultūriniame gyvenime. Yra išleidusi kelias savo dainų plokšteles. Muzikologas Bruneris jau ne pirmi metai renka žinias apie mūsų išeivijos dainininkus. Alodijos Dičiūtės jubiliejaus proga jis papasakojo apie solistes muzikinį kelią. Dalyviai idėmiai išklaušė jos Rozinos vaidmens kavaltiną, o taip pat buvo suruošta parodėlė jos nuotraukų ir plokštelių. Buvo pasidžiaugta,

kad štai pagaliau surenkam ir išleidžiam viešumon tai, kas taip neseniai dar buvo draudžiama minėti, o viešumon tebuvo keliama tik vadinami pažangieji.

• Solistė Irena Milkevičiūtė ypačiai gerai pasirodė naujai Lietuvoje pastatytoje Wagnerio operoje „Tannhaeuser“. Spektaklį paruošė iš Vokietijos atvykę režisierius ir dailininkas. (Kodėl?)

• Baletu krizė – blankus repertuaras. I Duisburg'o, Vokietijoje, modernaus šokio festivalį išvyko baletu trupė su jaunu baletmeisteriu J. Smoriginu, kuris, kaip pažymima, gerai jaučia ir naudoja naujas išraiškos priemones. I ten buvo nuvežtos „Keturių dramų“, pagal Gustav Mahler, Georges Poulenc ir kitų kompozitorių muziką.

RKV

Ramunės Kmieliauskaitės parodą aplankius

SAULĖ JAUTOKAITĖ

1990 m. lapkričio 14 d. Chicago's Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje buvo atidaryta jaunos viešnios iš Vilniaus, dailininkės Ramunės Kmieliauskaitės meno kūrinių paroda, pavadinta „Akvarėlė“, kurioje buvo iškabinti apie 30 darbų. Nors pati dailininkė sakosi, kad ji ir anksčiau piešė akvareles, bet mes ją labiau pažinojome kaip grafikę. Tik dabar, šioje parodoje, išvydome jos šios rūšies darbus.

Tik įžengus į parodą, visa galerija nutvieskia švelnių spalvų gėlėmis. Akimis perbėgus per iškabintus paveikslus, dar kartą pasitvirtina šis įspūdis. Šiam įspūdžiui atslūgus, atkreipiamas dėmesys kiekvienam paveikslui atskirai. Kmieliauskaitės kūriniuose neraišios gėlių puokščių, dailiai ir pavyzdinčiai pamerkty kristolinėse ar keramininėse vazose. Nė jos gėlės auga natūralioje gamtos aplinkoje. Mes matome jas tokias, kokios jos auga pakrūmiuose, palangėse, darželiuose, žolėse. Jos yra susiraižiusios, vienos stiebiasi į viršų, kitos linksta žemyn, dar kitos krypta į šonus. Menininkei šios gėlės nėra tikslas kaip tokioms, bet jos jai yra asmeniškai priemonė, kuria ji gali išreikšti ir realizuoti savo užsimotas nuotaikas ir vizijas.

Gėlės, rodos, tokios kasdieniškos augmenijos dalis, tačiau jos kalba universalia kalba. Jas visi mėgstame. Mes jas dovanojame džiaugsmingo vardadienio ar gimtadienio progą. Jomis puošiamo savo ir Dievo namus, pagerbiame suaktyvininką, išreiškiame padėką, nulydime savo

Dailininkė Ramunė Kmieliauskaitė su poetu Kaziu Bradūnu per jos parodos atidarymą Čiurlionio galerijoje lapkričio 14 dieną.

Jono Tamulaičio nuotrauka

artimuosius asmenis į amžinybę. Linksmai progai jos suteikia džiaugsmą, o liūdnai teikia rimtį ir ramybę. Bet jos pačios nesikeičia, jos vis pasilieka tokios pat, tik tai mes jas pakeičiame savo asmeniškai išgyventa progos nuotaika. Taip ir Kmie-

liauskaitės gėlių kūriniuose, gamtos augmenijos fone, išryškėja temos nuotaika, kai paveikslų pavadinimai sako: „Atsiveikinant“, „Ramybė“, „Atminčiai“, „Tavo gėlės“, „Rudens poezija“, „Susitikimas“. Ir atsime-

nant, kad visos parodos kūrybos motyvas yra augmenija — gėlės, šakos, lapai, atrodo, tai nekludo parodos įvairovei.

Dailininkė Kmieliauskaitė savo darbus piešia vandeniniais dažais. Dažniausiai, akvarelės darbuose, rodos, spalvos susilieja, neturi griežtų kontūrų. Jos dažai yra drausmingi. Turtingai tiršti akvarelės darbai labai primena aliejinę tapybą. Kai kuriuose darbuose jaučiama japoniško meno įtaka. Dailininkė lieja akvarelinius dažus be išankstinio eskizo, intuityviai improvizuoja kompoziciją darbo proceso metu, dažnai palikdama tuščią baltą popieriaus erdvę. Jos kūrinių koloritas yra subtilus, ramus, neišsiskokantis, duodantis savotišką iliuzinį augmenijos „minkštumą“ įspūdį. Dažniausiai visą paveikslą dominuoja viena spalva su įvairiais tos pačios spalvos tonais, kada ne kada pajavirinta kontrastinga gryna spalva. Dailininkės linija yra laisva, grakšti, lanksti. Gėlių žiedai, lapai, kotai, šakos yra tiktai smulkučiai potėpiai, kurie iš toliau visam paveikslui suteikia labai turtingos ir vešlios augmenijos įspūdį.

Meno mėgėjas, atsilankęs į Ramunės Kmieliauskaitės akvarelės darbų parodą, joje nerado ko nors sukrečiančio, bet joje rado didelį glėbį gėlių su visu jų nuotaikingu grožiu. Dailininkė savo kūrybiška intuityja, išverminga ir kruopščia technika, išpuosė Čiurlionio galeriją spalvingais, nuotaikingais, lyriškais, poetiniais meno kūriniams, kuriais žiūrovas galėjo grožėtis ir džiaugtis.

Ramunės Kmieliauskaitės darbų paroda vyksta dar ir šį savaitgalį, lapkričio 23–25 dienomis.

Juoz. Pr.

Keturi šimtai metų Bretkūno Biblijai

(Atkelta iš 2 psl.)

rašytoju ir giesmynų rengėju buvo Ragainės klebonas Martynas Mažvydas. Kai jis 1563 metais mirė, jo pusbrolis, Karaliaučiaus lietuvių parapijos kunigas Baltramiejus Vilentas perėmė jo raštinę palikimą ir 1566 metais išleido pirmąjį, o 1570 metais antrąjį Mažvydo giesmyną.

Atrodo, kad po dešimtmečio Mažvydo giesmynai buvo išsišėję, nes keli kunigai kreipėsi į Joną Bretkūną, tuomet jau pagarsėjusį savo tikybinių raštų rengimu, kad jis pasirūpintų nauju giesmynu. Bretkūnas, paėmęs kaip pagrindą Mažvydo giesmyną, dalį jo giesmių ištaisė, perredagavo, prie jų pridėjo savo ir iš kitų kunigų gautas naujas parašytas giesmes ir 1589 metais paskelbė du giesmių rinkinius — *Giesmes Duchauas* (76 giesmės) ir *Kancionalą* (17 giesmių). Prie jų pridėjo maldaknygę *Kollecias* arba *Paspalintas Maldas*, taip pat rinkinį šavų ir iš Mažvydo paimtą „Paraphrasis“, permąstintą poteraus maldą ir visus tris veikalus išleido vienu bendru įrisimu. Giesmynas yra vertingas šaltinis senosios mažlietuvių kalbos pažinimui.

Kartu jis rašė dviejų dalių *Postilę*, turinčią arti 1,000 puslapių. Mažlietuvių ji buvo ir „mišknų gėmis“ vadinama ir buvo sekmadieniais ir šventėse skaitomo šv. Rašto, ypač evangelijų aiškinimų rinkinys — pamokslų knyga. Anuomet buvo įsigalios paprotys, kad vyriausybė ar kunigaikštis, kurio pinigais turėjo būti išleistas veikalas, paskirdavo komisiją, kuri peržiūrėdavo naująjį manuskriptą ir jį pataisydavo bei įvertindavo. Taip ir Jono Bretkūno *Postilės* rankraštis buvo tokių korektorių peržiūrėtas. Nors rankraštis jau 1589 metų rugsėjo pradžioje buvo baigtas, jo peržiūrėjimas truko nuo 1591 m. gegužės 17 d. iki gegužės

mėnesio galo. Komisijai pritarus, tuoj pradėta rūpintis spausdinimu ir 1591 metų rudenį pirmasis tūkstantis *Postilės* egzempliorių gulėjo gatavi ant stalo ir laukė ekspedicijos.

Biblijos vertimas. Iš Mažosios Lietuvos vokiškųjų valdovų 1544–1545 metais vykusio susirašėjimo yra nustatyta, kad kunigaikštis Albrechtas buvo profesorius Stanislovui Rapolinui pavedęs išversti Bibliją į lietuvių kalbą. Bet ankstyva profesoriaus mirtis 1545 metais negalėdama srukti kunigaikščio Albrechtui užsimojimus. Ir vėliau vieno bei kito kunigo atlikti Biblijos dalių vertimai pasirodė fragmentiška, savų parapijų reikalams kūryba, o ne išsiaištinę šventraščio vertimai.

Penktadienį, 1579 m. kovo 6 d. Jonas Bretkūnas, bekunigaudamas Labguvoje, su Luko evangelija pradėjo versti Liuterio vokiškąją Bibliją į lietuvių kalbą ir iki 1580 m. liepos 7 d. baigė visą Naująjį Testamentą bei Psalmyną. Beversdamas nesilaikė jokios eilės, peršokdavo iš vienos dalies ir kita, o kartais atrodydavo, kad ir visą darbą nutraukė. Bet po ilgesnės ar trumpesnės pertraukos jis vis ir vėl grįždavo prie Biblijos vertimo. Tad, kai 1587 metais jam reikėjo keltis į Karaliaučių, jis jau išsišėję didelę dalį atlikto darbo. Ten, nusikrėtęs nemėgiamųjų žemės ūkio priežiūros darbų, jis visiškai atsidavė vertiminei kūrybai. Minima, kad 1588 m. liepos 3 d. jis pradėjęs versti Genezės knygą, kurią baigė 1588 m. rugsėjo 5 d. Ir galų gale, po vienuolikos metų, sekmadienį, 1590 m. lapkričio 29 d., visas Biblijos vertimas buvo baigtas.

Prūsijos vyriausybė paskyrė devynis korektorius, kurie turėjo Bretkūno Biblijos vertimą peržiūrėti. Korektorių komisija pradėjo darbą 1592 metų rugsėjo gale, bet jau tais pačiais metais spalio 10 dieną pranešė, kad ji darbą per-

Tada Bretkūnas siuntinėjo savo vertimus dalimis korektoriams ir skatino manuskripto peržiūrėjimą. Vertimą baigus, korektoriai kelis kartus posėdžiavo, tarėsi ir nieko nenutarė. Atrodo, kad pavydas buvo stipriausias korektorių neigiamumo akstinas. Bretkūnas, tokio dėsimo paveiktas, pareiškė, kad jis numato keltis pas „kitą poną“. Jis turėjo omenyje protestantus didikus Didžiojoje Lietuvoje Kunigaikštijoje. Tada vyriausybei buvo siūloma Biblijos vertimo manuskriptą iš Bretkūno nupirkti ir jį padėti į archyvą, o spausdinimą atidėti patogesniai laikui. Šita mintis prigijo. 1601 metais visi aštuoni Biblijos manuskripto tomiai buvo kunigaikščio žinioje ir Bretkūnas buvo gavęs honorarą, nes paskutiniame laiške kunigaikščiui nebesigaudė blogu gyvenimu.

Bretkūno (*Biblia tatau est Wisas Schventas Raschtas Lietuvischka perguldintis per Jauna Brekuna Lietuvas klebona Karaliaučiu*) vertimas yra didžiausias ir stipriausias 16-ojo ir 17-ojo amžiaus kalbinis paminklas, kuris parodo kryptį, kur linkėjo Mažosios Lietuvos besiformuojančios religinės literatūrinės kalbos raida.

Mirtis. 16-ojo amžiaus gale Mažijoje Lietuvoje labiau išsišėję maras. Tai vokiečių kryžiuočių iš Mažosios Azijos atnešta limpanti liga, nuo kurios Karaliaučiuje ir apylinkėse mirė keli tūkstančiai žmonių. Ypačiai daug mirė kunigų. Ir štai 1602 m. spalio 1 d. maras pakirto ir mūsų Joną Bretkūną, 66 metų amžiaus, kunigavusį 40 metų, ir jis kartu su lietuviškos parapijos mokytoju, mirusiu tuo pačiu laiku, atsigulė bendrame kape.

Bet nei mirtis nepajėgė pridengti Jono Bretkūno kūrybinės raiškos. Iš jo dviejų dukterų viena išstėgė už kunigo Pretorijaus, kunigavusio Klaipėdoje. Ten apie 1636 metais jiems gimė sūnus Motiejus. Motiejus Pretorijaus

Scena iš Puszh teatro statomo „The Private Life of the Master Race“ — dešinėje, viršuje, Gintarė Marija Kižytė.

Art Brown nuotrauka

17-ojo amžiaus gale parašyto veikalo *Deliciae Prussicae* sužinome, kad jis panaudojęs savo senelio Jono Bretkūno paliktą senųjų prūsų-lietuvių kultūrai pažinti rankraštį, parašytą apie 1584 metus, *Prūsų krašto kronika* (Chronicon des Landes Preussen), rašyta vokiečių kalba. Iš jo Motiejus perrašė du skyrius ir savo *Deliciae Prussicae*. Deja, šis Jono Bretkūno manuskriptas yra dingęs.

Šiandien mums belieka Jona Bretkūną teisingai vertinti ir pripažinti, kad jis yra parašęs, išvertęs ir spaudai parengęs daugiau lietuviškų raštų, negu bet kuris kitas 16-17-ojo amžiaus autorius, kad jis yra Mažosios Lietuvos lietuvių literatūros klasikas

Gintarė Kižytė Brecht'o dramoje

Chicago Shakespeare Company Puszh vardo teatre, 3829 North Broadway, iki gruodžio 16 dienos stato vokiečių dramaturgo Bertolt Brecht veiklą „A Public Performance of The Private Life of the Master Race.“ Brecht'as (1898–1956) buvo didelio talento žmogus, kūręs tekstus ir miuziklams, kurių populiariausias „Dreigroschenoper“.

Chicagoje statomoji jo drama yra sumoderninta, turint galvoje net abiejų Vokietijos dalių susijungimą. Brecht'as dramą parašė, būdamas tremtyje iš nacių Vokietijos. Amerikiečiams ji perteikiama ekspresionistiniu atspalviu, gerai atliktu, vietomis eiliuotu, vertimu. Gaila, kad suamerikietinant tekstą, vietomis neišvengta vulgarumo. Nacių sistemos neigiamybės perteikiamos 26 scenų mozaika, vietomis su kabaretinio stiliaus pajavirinimais.

Žiūrovą stebina turtinga režisūra ir rūpestingas gabijų aktorių pasirošimas, o jų scenoje pasirodo net 24. Jų tarpe mūsų dėmesį atkreipia jauna, daili lietuvaitė Gintarė Marija Kižytė, kuri jau įsipilietina Chicagos didmiesčio scenose. Ji jau švytėjo pastatymuose: „Sister Carrie“, „Hotel Universe“, „Talk Radio“, taipgi Boicov'o klasikiniam baletui, susilaukdamas šiltų Chicago didmiesčio spaudos įvertinimų.

Siame pastatyme matome ją penkiuose scenovaizduose, net keliuose personažuose, į kuriuos ji įstengia įsijausti, išgyventi, patraukliai ir sklandžiai pasireikšti. Įspūdinga, kad ji ir programos leidiny pasirūpino pažymėti, jog šią savo vaidybą ji skiria savo tėvams, tiek tamsių dienų išgyvenusiems dėl Lietuvos okupacijos.

Juoz. Pr.

Andrius Kuprevičius

Vytauto Maželio nuotrauka

Laukiamas Chicagoje svečias

Balzeko Lietuvių kultūros muziejus Chicago'je sparčiai ruošiasi šventėms. Meno vadovės Nijolės Martinaitės sumanumu ir organizaciniais gabumais suplanuoti įvykiai pripildė muziejaus Gintaro salę dar negirdėtais garsais, dar nematytais žmonėmis. Šventinių renginių eilėje pirmiausia spindi iškilusis pianistas Andrius Kuprevičius iš Cleveland'o. Tai tikrai laukiamas čikagiškių muzikos mylėtojų svečias. Jis savo rečitaliui mums parinko mėgiamus koncertų lankytojų kompozitorius: Čiurlionį, Chopin'ą, Debussy, Ravel'į ir Liszt'ą.

Andrius Kuprevičius savo muzikos kelią pradėjo vaikystėje. Ji supo muzikos garsai, dar lopšelyje bekrykštaujant. Motina buvo išsilavinusi pianistė ir puiki muzikos mokytoja. Tėvas sava mokslis, bet grojo smuiku su dideliu pamėgimu ir užsidegimu. Būdamas profesionalus matininkas, lankydamas Lietuvos ūkius, daug keliavo po kraštą. Kadangi vasaros atostogos mokyklose gana ilgos, veždavoši su savimi ir Andrių. Čia gamtos garsų apsupti, tėvas ir sūnus brandino meilę muzikai. Abu tėvai savo žinias ir gabumus stengėsi įdiegti ir Andriui. 1939 metais Kaune jis baigė Valstybinę konservatoriją. Jaunuoliui tai didelis krūvis, nes anksti rytą atsikėlus reikėjo eiti į konservatoriją, į teorinių dalykų paskaitas. Tuomet bėgti į gimnaziją, ruošti pamokas ir mokyti, mokyti. Pirmieji mokytojai buvo Lidija Dauguvietytė, Malko ir profesorius Ružickis. Vokietijoje — profesorius Horbowski, o JAV — Leonard Shure ir Arthur Rubinstein.

Nuo konservatorijos laiko, dešimties metų laikotarpiu, Andriui Kuprevičiui teko dalyvauti net 200 kartų rečitaliuose, kamerinės muzikos koncertuose. Jo pedagoginiai sugebėjimai buvo pastebėti dar Kauno radijose. Jis redagavo klasikinės muzikos programas, pasakodamas apie kompozitorius, jų kūrinius, ir fortepijonu skambindamas įvedavo klausytoją į muzikinį pasaulį. Klausytojai šiuos koncertus labai mėgo. Paskutinis Andriaus Kuprevičiaus koncertas Lietuvoje buvo 1944 m. sausio mėn. 29 d. Kaune, Valstybiniam teatre, su simfonijos orkestru, diriguojant Vytautui Marijošui.

Patekęs į užsienio kraštus, Andrius ir toliau žengia pirmyn, nesiskirdamas su fortepijonu. Vokiečių ir austrų spauda šiltai įvertina jaunojo pianisto pasirodymus. O pirmą kartą išgirde Čiurlionio kūrinius, kritikai pažymi, kad Čiurlionio preliudai atnešė į Vakaru pasaulį gyvą mažosios šalies šiaurės dvelkimą ir poetišką, gilią sielą.

1946 metų spalio mėnesį įvykęs Tarptautinis muzikos konkursas

Ženevoje vos 25 metų sulaukusiam pianistui buvo atmintinas įvykis. Iš 160 pianistų už geriausią kūrinių atlikimą jis patenka į dešimties geriausiųjų grupę. Nuo 1948 iki 1953 metų jis gyvena Argentinijoje, ir čia nuolat koncertuodamas susilaukia palankių įvertinimų.

Pagaliau Andrius Kuprevičius pasiekia Šiaurės Ameriką. Koncertą suruošia „Margučio“ radijas. Orchestra Hall, Chicago'je, diriguojant Aleksandrui Kučiniui, Kuprevičius koncertuoja kaip pajėgus interpretatorius. Tai buvo atmintina pasisekimo šventė, kuri jį paskatino persikelti gyventi į šį kraštą. 1954 metais jis apsigyvena Cleveland'e ir pradeda dėstyti muzikos mokykloje. Čia jis turi progos susipažinti su žymiais JAV muzikinio pasaulio žmonėmis, pelnyti pagarbą už pedagoginį darbą ir dažnus rečitalius. Jis skambina nuo vieno žemyno krašto iki kito — nuo New York'o, Montreal'io iki Los Angeles.

Jau 1977 metais jis gauna pilno profesoriaus titulą ir atsakomybę. Vienas jo kolega profesorius apie jį taip išsireiškia: „Andrius Kuprevičius yra išskirtinis pianistas, jautrus muziką, puikus mokytojas ir pasižinęs menininkas“. Tai sakiny, kuris nusako ir parodo jo gyvenimo kelią.

Savo koncertams jis drąsiai renkasi lietuvių kompozitorių kūrinius. Jam pažįstamas Julius Gaidelis yra įdomus savo miniatūromis. Iš jaunųjų jį domina Jonas Švedas, kurio muzika išsiskiria kūrybiniu stiprumu ir originalumu. Iš pasaulinio repertuaro jis mėgsta Debussy, Ravel'į ir, žinoma, Chopin'ą. Besiklaudant jo pianino rečitalių programas, rasime ir Bach'ą, Schumann'ą, Beethoven'ą, Faure, Liszt'ą ir, aišku, visuomet Chopin'ą. Kaip reiklus interpretatorius, jis kėlė sau aukštus reikalavimus, nuolat tobulindamas techniką. Išsias valandas praleidžia ir toliau tobulindamas, atliekant muzikinį veikalą.

JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos 1988 metų muzikos premija buvo paskirta Andriui Kuprevičiui. Tai aktyvaus įrodymas ir įvertinimas jo nuolatinio lietuvių vardo garbinimo pasaulinės muzikos plotmėje. Cleveland'o lietuviškoji visuomenė su meile prisimena jo koncertus, su jų muzikalumu, dvasingumu ir jautrumu. Chicago's lietuviškoji visuomenė taip pat nekantriai laukia išskirtinio svečio, kurio koncertas mus paruos didžiojo Kūrėjo gimimo šventei. Andriaus Kuprevičiaus rečitalis įvyks ateiąntį šeštadienį, gruodžio 1 dieną, Gintaro salėje, Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicago'je.

Gailutė Valiulienė